

Zpravodaj ombudsmana

3/2023

Pomohli jsme napravit chybu úřadu

Zastali jsme se ženy, které úřady neoprávněně snížily příspěvek na péči (sp. zn. [12940/2022/VOP](#))

Stěžovatelka prodělala v 16 letech krvácení do mozku. Od té doby je částečně ochrnutá, trpí středně těžkou poúrazovou demencí, epilepsií a dalšími zdravotními obtížemi. Musela se znovu naučit číst, psát, oblékat atd.

Po dosažení zletilosti soud rozhodl o omezení její svéprávnosti. Vycházel ze znaleckého posudku. Znalec v něm uvedl, že stěžovatelka není orientovaná ani místem, ani časem a její mentální věk odhadl na 6 až 8 let.

Stěžovatelka pobírala do roku 2018 příspěvek na péči odpovídající II. stupni závislosti. Opatrovnice požádala o zvýšení příspěvku. Úřady ale rozhodly o jeho snížení. Mimo jiné dospěly k závěru, že stěžovatelka je schopna samostatné orientace. Paradoxně souběžně soud rozhodl o prodloužení doby omezení svéprávnosti na dalších 5 let, protože se dle jeho zjištění nezměnil duševní stav stěžovatelky. Opatrovnice podala ve věci příspěvku na péči správní žalobu. Správní soud zrušil odvolací rozhodnutí pro nedostatečné odůvodnění některých základních životních potřeb. Ministerstvo v obnoveném řízení stupeň závislosti nezvýšilo.

Zabývali jsme se zákonností rozhodnutí ministerstva. Posouzení neuznání potřeby pomoci u tří základních životních potřeb (orientace, oblékání a obouvání a tělesná hygiena) nebylo možné považovat za úplné a přesvědčivé. Ministr práce a sociálních věcí zrušil rozhodnutí ministerstva v přezkumném řízení. Stěžovatelka získala zpět II. stupeň závislosti na péči.

Co (ne)může dělat veřejný opatrovník? (sp. zn. [6528/2020/VOP](#))

I. K jednotlivým jednáním v rámci zástupčího oprávnění nepotřebuje opatrovník písemný souhlas opatrovance. Musí však vycházet z jeho přání a postupovat v jeho zájmu.

II. Žádný předpis neukládá opatrovníkovi povinnost umožnit opatrovanci nahlížet do opatrovnického spisu nebo mu přeposílat korespondenci od soudů adresovanou přímo opatrovníkovi.

III. Opatrovník má povinnost aktivně řešit dlouhodobé konflikty s opatrovancem, aby byl výkon opatrovnictví efektivní. Může například pověřit opatrovnictvím jinou osobu, nebo podat návrh na změnu opatrovníka, pokud opatrovanec dlouhodobě pobývá v jiné obci.

Žena si stěžovala na svou veřejnou opatrovnici (starostku obce). Namítala, že:

- jí brání ve výkonu procesních práv,
- ji zastupuje v jednání před úřady, ačkoliv k tomu nemá oprávnění,
- za ní jedná bez jejího písemného souhlasu, v oblastech, ve kterých ji může zastupovat, a
- jí neumožňuje nahlížet do opatrovnického spisu.

Vztahy mezi opatrovníci a opatrovanou byly natolik vyhrcoené, že na sebe obě ženy podaly několik trestních oznámení. Proto jsme doporučili opatrovníci, aby pověřila jiného zaměstnance obce výkonem opatrovnictví nebo požádala soud o změnu opatrovníka, z důvodu dlouhodobého pobytu opatrované v jiné obci. Současně jsme opatrovníci vytkli, že opakovaně překračovala zástupčí oprávnění svěřené jí soudem, nekonzultovala s opatrovanou zpětvzetí některých podání a dále že podala žádost o umístění opatrované do domova pro osoby se zdravotním postižením, aniž by proto byly důvody. Opatrovnice podle nás naopak nepochybila, když si nevyžádala písemný souhlas opatrované k jednotlivým úkonům, ve kterých byla oprávněna ji zastupovat. Ani když jí neumožnila nahlížet do opatrovnického spisu. Žádný zákon totiž právo opatrovance nahlížet do opatrovnického spisu neupravuje.

Starostka obce se k našim závěrům ani přes urgenci nevyjádřila. Situaci se podařilo vyřešit tím, že známý opatrovaný souhlasil s převzetím opatrovnictví. Přestože jsme šetření ukončili, doporučili jsme starostce obce několik opatření, pro případ, že by se v budoucnu opět stala opatrovníci. Jedním z nich je absolvování vzdělání a zkoušky odborné způsobilosti pro výkon veřejného opatrovnictví.

Šetřený případ ilustruje neutěšenou situaci v oblasti veřejného opatrovnictví, na kterou jsme upozornili již ve Výroční zprávě ochránce za rok 2021 ([s. 11](#)).

Kdo vyplácí dávky, když se přestěhujete do jiného státu EU? (sp. zn. [14136/2022/VOP](#))

Pokud rodinní příslušníci pracují a bydlí na území více členských států Evropské unie, vyplácí přídavky na děti stát, ve kterém pracuje živitel rodiny. Pokud se změní stát příslušný k výplatě dávky, původně příslušný stát informuje úřad nově příslušného státu, od kterého dne přestane vyplácet dávku. Od tohoto dne vyplácí přídavky na děti druhý členský stát. Výplata dávky probíhá na základě žádosti podané v původním státě. Příjemce dávky tedy nemusí podávat novou žádost.

Stěžovatelka pobírala české přídavky pro své tři děti. V červnu oznámila úřadu práce, že uzavřela pracovní smlouvu v Chorvatsku. Úřad práce informoval příslušný chorvatský úřad, že od června zastavil výplatu přídavků na děti v České republice. Současně vyzval stěžovatelku, aby požádala o přídavky na děti v Chorvatsku.

Úřad práce správně vyhodnotil, že přídavky na děti má od června vyplácet Chorvatsko a vyrozuměl chorvatský úřad o zastavení výplaty dávky v České republice. Nadbytečně však vyzval stěžovatelku, aby požádala o chorvatskou dávku. Protože toto pochybení nemělo vliv na posouzení věci, vyzvali jsme úřad práce, aby se ho v budoucnu vyvaroval.

Pomohli jsme vyjasnit právní úpravu

Systém kontroly komisařů autoškol má nedostatky (sp. zn. [13433/2022/VOP/MK](#))

Asociace zkušebních komisařů autoškol a dalších pracovníků na úseku registru řidičů nesouhlasí s tím, že jsou zkušební komisaři pravidelně jednou za 5 let přezkoušeni před komisí. Dále namítá, že Ministerstvo dopravy neplní svou zákonnou povinnost provádět státní dozor u každého zkušebního komisaře (§ [54 odst. 1](#) zákona o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel).

Pravidelné přezkoušení zkušebních komisařů vychází z povinnosti státu dbát na jejich trvale vysokou úroveň znalostí a dovedností (podle směrnice Evropského parlamentu a Rady

[2006/126/ES](#) ze dne 20. 12. 2006 o řidičských průkazech). Komisaři se kromě přezkoušení také každý rok účastní školicích akcí, aby mohli dále vykonávat svou práci. Zjistili jsme, že hodnotící kritéria u přezkoušení nejsou nepřiměřeně přísná, protože uspěje drtivá většina komisařů.

Pochybení jsme shledali u druhé námitky Asociace. Ministerstvo totiž není schopné realizovat dozor z kapacitních důvodů. Aktuální počet zkušebních komisařů je 471 zaměstnaných obecními úřady s rozšířenou působností a 20 zkušebních komisařů Armády ČR ve služebním poměru. Za 3 roky provedli celkem 65 kontrol. Je tedy zjevné, že dosavadní tempo provádění kontrol není dostačující, protože během 5 let by měl být každý zkušební komisař podroben státnímu dozoru.

Uznáváme, že současný požadavek zákona je bez navýšení počtu úředních osob nesplnitelný a možné zvýšení počtu úředníků není v dnešní době politicky průchodné. Jediným řešením je v tuto chvíli změna zákona. Protože ale znění zákona vychází přímo ze Směrnice, spokojili jsme se s příslibem ministra dopravy iniciovat možnost změny jejího dosavadního znění.

Pomohli jsme ženě, aby nemusela zaplatit poplatek za vyhrazené parkovací místo, které nevyužívala (sp. zn. [3325/2021/VOP](#))

Pro vznik poplatkové povinnosti na místním poplatku za užívání veřejného prostranství spočívajícím ve vyhrazení trvalého parkovacího místa (§ 4 odst. 1 zákona o místních poplatcích) je třeba kumulativně splnit tyto podmínky: (1) existence platného rozhodnutí o povolení vyhrazeného parkování a (2) označení parkovacího stání dopravní značkou.

Stěžovatelka měla do 30. dubna 2020 vyhrazeno trvalé parkovací místo. Součástí rozhodnutí o jeho povolení byla informace, že pokud stěžovatelka včas nepožádá o prodloužení, bude vyhrazené parkování zrušeno. Stěžovatelka parkovací stání nevyužívala, proto spoléhala na jeho automatické zrušení. Později znovu projevila zájem o vyhrazené parkování, které jí magistrát povolil od 23. listopadu 2020. Stěžovatelka nesouhlasila se zpoplatněním vyhrazeného parkování v období od 1. května 2020 do 22. listopadu 2020, neboť v té době neměla vyhrazené parkování povoleno. Podle magistrátu postačovalo, že parkovací stání bylo označeno příslušnou dopravní značkou.

Zákon blíže nestanoví podmínky pro vznik poplatkové povinnosti ani pro odstraňování dopravního značení po skončení doby vyhrazeného parkování. Zásadní je existence platného rozhodnutí silničního správního úřadu o zřízení vyhrazeného parkování (podmínka 1). Pokud úřad vyhrazené parkování nepovolil, nemůže poplatková povinnost vzniknout.

Souhlasili jsme s magistrátem v tom, že bez příslušného dopravního označení nedochází k záboru veřejného prostranství. Rozhodnutí o povolení vyhrazeného parkování tak vůbec nemůže být naplněno bez dopravního značení (podmínka 2).

Magistrát se s našimi závěry ztotožnil a zahájil přezkumné řízení. Jeho výsledkem je to, že stěžovatelka nemusela platit za období od května do listopadu, protože nebyly splněny obě podmínky pro vznik poplatkové povinnosti.

Radili jsme

Jaké jsou hranice mezi nátlakem a informováním pacienta o možnosti léčby bez jeho souhlasu? (sp. zn. 17181/2022/MSŘ)

Pokud hrozí, že se pacientův zdravotní stav bez léčby z důvodu duševní poruchy zhorší tak, že se vážně ohrozí a bude proto nutné přistoupit k léčbě bez jeho souhlasu, musí ho tom zdravotníci informovat (§ 31 odst. 1 a 2 zákona o zdravotních službách). Z poskytnutých informací musí být zřejmé, že k léčbě bez souhlasu mohou zdravotníci přistoupit jen v krajní situaci z opodstatněných obav a pouze za účelem neodkladné ochrany života a zdraví pacienta. Pokud je to možné, musí zdravotníci pacienta poučit o alternativách, které by mu mohly pomoci. Informace musí být přizpůsobené pacientovi a jeho stavu a nesmí mít podobu nátlaku nebo dokonce výhrůžek.

Stěžovatelka má diagnostikovanou paranoidní schizofrenii. Dlouhodobě popírá, že je nemocná a má výhrady k léčbě v ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Bez léčby v zařízení pobývala prvních 6 měsíců. Pak se její zdravotní stav zhoršil. Stěžovatelka byla přesvědčena, že ji zařízení chce otrávit a že vraždí jiné vězně. Případem stěžovatelky už jsme se v minulosti zabývali. Shledali jsme pochybení zařízení, protože stěžovatelce vyhrožovalo, že když nepřijme léky v podobě tablet, budou jí podány injekčně. Stěžovatelka tvrdila, že se od minulého šetření nic nezměnilo.

Šetřením na místě jsme zjistili, že zařízení stěžovatelce znovu nevyhrožovalo, ale upozorňovalo ji na to, že bez léčby se její zdravotní stav může opět zhoršit. Zařízení umožňuje stěžovatelce měnit i odmítnout léky. Podle našeho názoru proto nepochybilo. To, že stěžovatelku zdravotníci upozorňují na možnost zhoršení zdravotního stavu až do té míry, že by byly naplněny podmínky pro léčbu bez jejího souhlasu, nelze považovat za nátlak. Jistou formu nátlaku lze najít v samotné situaci stěžovatelky. Ta musí volit mezi omezením osobní svobody a léčbou, kterou si nepřeje, ale zvyšuje její šance na propuštění ze zařízení. Za tuto formu nátlaku ale nemůže být odpovědné zařízení. O omezení osobní svobody stěžovatelky rozhodl soud. Do jeho rozhodovací činnosti nemůžeme zasahovat.

Zkoumali jsme

Náš výzkum odhalil, jak těhotenství a mateřství ovlivňuje ženám pracovní kariéru (sp. zn. 30/2023/DIS)

Rodičovství často nepříznivě zasahuje do pracovního života žen ve všech jeho fázích – od nabídek práce a pohovorů, přes návrat po rodičovské dovolené až po odměňování nebo rozvázání pracovního poměru. Ženy výrazně častěji ustupují ze svých profesních cílů ve prospěch péče o děti.

Rozsáhlým výzkumem jsme ověřili, jak často ženy-matky zažívají na pracovním trhu situace, které jsou problematické či dokonce diskriminační. Své zkušenosti s námi sdílelo 1 300 žen, které pečují alespoň o jedno dítě mladší než šest let. Díky velikosti a složení vzorku odpovídajících matek je možné získané informace zobecnit na celou Českou republiku.

Na výzkumnou zprávu jsme navázali sérií doporučení pro Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo školství, které směřují k odstranění překážek návratu žen do práce, a to jak právně, tak prakticky. Doporučujeme například:

- Podporovat aktivity zaměřené na motivaci mužů k většímu zapojení do péče o děti a čerpání rodičovského příspěvku.
- Podporovat investice do rozšiřování stávajících mateřských škol a do výstavby nových.
- Zavést nárok na umístění dítěte do zařízení péče o děti od 12 do 36 měsíců v dětské skupině/jeslích.
- Prodloužit povinnost zaměstnavatelů držet původní pracovní pozici a pracoviště rodičům na rodičovské dovolené do 2 let věku dítěte.
- Změnit pravidla pro nárok na rodičovský příspěvek a zrušit omezení 92 hodin měsíčně pro souběh rodičovského příspěvku a umístění dítěte do 2 let do mateřské školy, jeslí či obdobného zařízení péče o děti.

Spolupracujeme s dalšími institucemi

S Evropským soudem pro lidská práva jsme sdíleli naše poznatky o situaci v českém školství (sp. zn. [10/2023/SZD](#))

Evropský soud pro lidská práva v současnosti projednává případ, který se týká vzdělávání žáka s poruchou autistického spektra (S. proti České republice). Jelikož se pravidelně zabýváme otázkami vzdělávání dětí s postižením a řešili jsme i případ těchto stěžovatelů, předložili jsme soudu své vyjádření. V něm jsme mu sdělili své poznatky o situaci v českém školství před rokem 2016, tedy v době, kdy se odehrál případ stěžovatelů.

Soudu jsme představili nejenom tehdejší právní úpravu a související rozhodnutí českých soudů, ale také relevantní případy, které jsme v dané oblasti řešili. Poukázali jsme na to, že systém podpory žáků s postižením v praxi vykazoval systémové nedostatky, například v podobě problematického financování asistentů pedagoga. Situace tak tehdy byla náročná jak pro školy, tak zejména pro žáky s postižením a jejich rodiče. Zlepšení přinesla až tzv. [inkluzivní novela](#) školského zákona z roku 2016, která pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami zavedla nároková podpůrná opatření financovaná státem.